

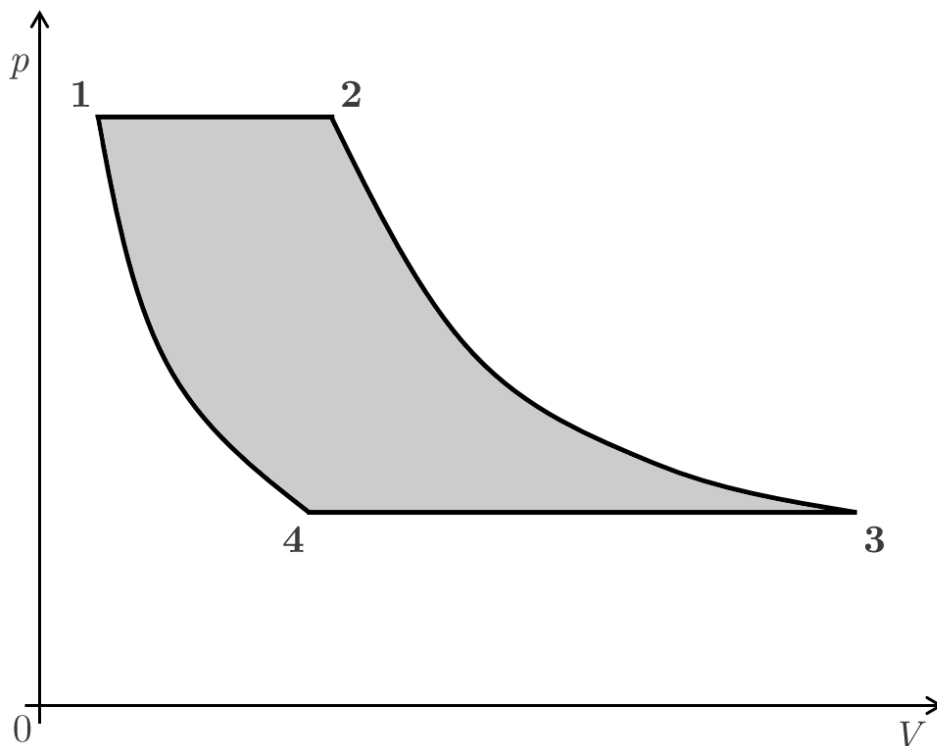

Ústřední komise fyzikální olympiády České republiky
Úlohy krajského kola 64. ročníku FO
kategorie C

1. Kruhový děj

Vzduch, který budeme považovat za ideální dvouatomový plyn, prošel kruhovým dějem, který se skládal z izobarické expanze při tlaku p_1 , adiabatické expanze, izobarické komprese při tlaku p_2 a adiabatické komprese (viz obr. 1). Poměr p_1/p_2 je roven 10. Poissonova konstanta pro dvouatomový ideální plyn je $\kappa = 1,4$.

- Napište pro všechny děje obecně 1. termodynamický zákon ve tvaru $\Delta U_{i-j} = W_{i-j} + Q_{i-j}$ (dbejte na správné znaménko před symbolem pro práci a teplo).
- Vyjádřete dodaná i odebraná tepla obecně pomocí změny teploty a pomocí změny objemu.
- Napište vztah pro účinnost tohoto děje pomocí dodaných a odebraných tepel a dosaďte vyjádření z úlohy b) pomocí změny objemů.
- Pomocí Poissonova zákona vyjádřete vztah pro účinnost tohoto děje nejdříve obecně (pomocí konstanty κ a poměru p_1/p_2) a potom číselně.

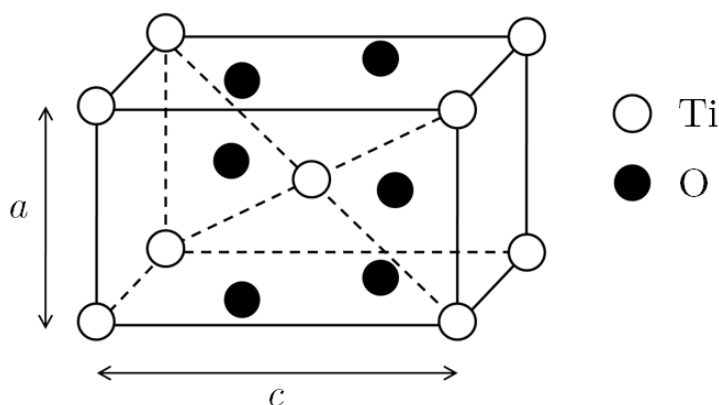
Obr. 1

2. Rutil

Základní buňka krystalu rutilu má tvar kvádru s rozměry a, a, c (viz obr. 2). Atomy titanu jsou umístěny v jeho vrcholech a jeden je navíc v průsečíku tělesových úhlopříček. Čtyři atomy kyslíku se nachází v horní a dolní stěně, další dva atomy kyslíku se nachází uvnitř buňky a nedotýkají se stěn. Při teplotě $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ má mřížkový parametr a hodnotu $a = 2,9575 \cdot 10^{-10}$ m, mřížkový parametr c je pak $c = 4,5924 \cdot 10^{-10}$ m. Určete:

- kolik atomů titanu a kolik atomů kyslíku připadá na jednu základní buňku,
- kolik základních buněk se nachází ve vzorku rutilu o hmotnosti 10 gramů,
- jaká je hustota rutilu při teplotě $25\text{ }^{\circ}\text{C}$,
- o kolik procent poklesne hustota rutilu při zahřátí na $1480\text{ }^{\circ}\text{C}$, pokud víme, že mřížkový parametr a naroste o $1,63\%$ a mřížkový parametr c o $1,25\%$ (výsledek uveďte na 3 platné cifry).

Relativní atomová hmotnost titanu je $47,867$, relativní atomová hmotnost kyslíku je $15,999$, atomová hmotnostní konstanta má hodnotu $m_u = 1,6605 \cdot 10^{-27}$ kg.

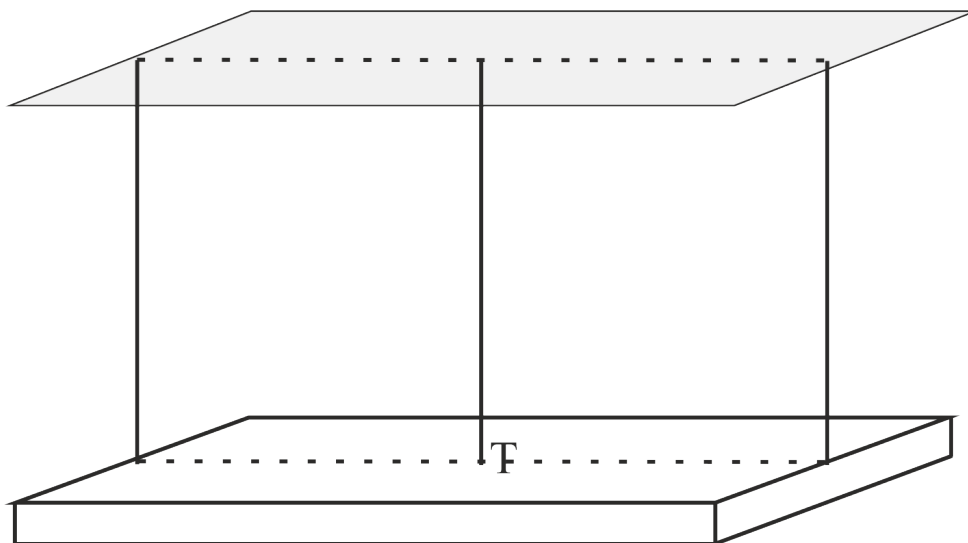

Obr. 2

3. Nosník

Ocelový nosník o hmotnosti $1,60 \cdot 10^3$ kg je zavěšen na třech stejně dlouhých lanech upevněných na obou koncích v jedné rovině (viz obr. 3). Krajní lana jsou měděná (Youngův modul pružnosti v tahu $E_1 = 1,20 \cdot 10^{11}$ Pa), prostřední lano je ocelové ($E_2 = 2,00 \cdot 10^{11}$ Pa), je připevněno v těžišti nosníku a má průřez o polovičním obsahu než měděná lana. Tíhové zrychlení $g = 9,81 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2}$, deformaci nosníku zanedbejte. Předpokládejte, že lana mají stejná relativní prodloužení.

- Určete tahové síly v lanech.
- Vypočítejte poměr normálového napětí v měděném lanu $\sigma_{n,\text{Cu}}$ a ocelovém lanu $\sigma_{n,\text{O}}$.
- Krajní lana nahradíme ocelovými. Zjistěte, zda se jedná o pružnou deformaci: U oceli se považuje deformace za pružnou, je-li relativní prodloužení $\varepsilon \leq 0,15 \%$. Průřez všech lan je stejný, $S = 78 \text{ mm}^2$.
- Jaká by musela být hmotnost ocelového nosníku, aby normálové napětí v lanech dosáhlo meze pevnosti oceli $\sigma_p = 1,3 \text{ GPa}$? Řešte pro zavěšení zadané v úloze c).

Obr. 3

4. Hasičská stříkačka

Motorová hasičská stříkačka má na výstupu čerpadla hadici o vnitřním poloměru $r_1 = 26,0$ mm. Výstup čerpadla je opatřen tlakoměrem, který ukazuje přetlak vody $\Delta p = 300$ kPa. Hadice je ukončena hubicí s výstupním otvorem o poloměru $r_2 = 6,20$ mm. Čerpadlo je umístěno ve výšce $h = 2,00$ m nad povrchem země. Hustota vody je $\rho = 1,00 \cdot 10^3$ kg $\cdot$ m⁻³, tíhové zrychlení $g = 9,81$ m $\cdot$ s⁻². Za předpokladu, že voda je ideální kapalina, vypočtete:

- velikost rychlosti v_2 , kterou voda proudí z hubice, jestliže je ve stejné výši jako výstup čerpadla,
- velikost rychlosti v'_2 , kterou proudí voda z hubice, je-li její ústí ve výšce $h' = 15$ m nad výstupem čerpadla,
- vzdálenost s_1 a s_2 , do které voda dostříkne v případech a) a b), jestliže vytéká z hubice ve vodorovném směru.